

УДК 342.9
DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v3.2024.17>

І. В. Патерило
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного, трудового та господарського права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
orcid.org/0000-0002-1782-0510

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН У СФЕРІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ: ВПЛИВ НА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

У статті досліджено ключові зміни в українському законодавстві, що регулюють процедуру банкрутства підприємств, зокрема у світлі ухвалення Кодексу України з процедур банкрутства (КУЗПБ) та його поправок, пов'язаних із воєнним станом. Стаття включає історичний аналіз розвитку інституту банкрутства в Україні, охоплюючи основні етапи становлення законодавчої бази від початку 1990-х років до сьогодення. Автор акцентує увагу на нововведеннях, спрямованих на адаптацію нормативно-правової бази України до європейських стандартів, включаючи спрощення відкриття справ про банкрутство, розширення прав комітету кредиторів, удосконалення механізмів продажу активів та збільшення повноважень арбітражних керуючих. Особлива увага приділяється тимчасовим положенням, введеним на період воєнного стану, які передбачають можливість проведення дистанційних засідань, зупинення нарахування відсотків на заборгованість та інші заходи, що забезпечують гнучкість і адаптивність процесу банкрутства в умовах кризи. У дослідженні аналізуються основні зміни у сфері банкрутства з огляду на їх вплив на інвесторів, кредиторів, підприємства та економіку в цілому. Зокрема, обговорюються питання соціальної відповідальності, захисту прав працівників, податкових наслідків та необхідності забезпечення прозорості й ефективності виконання нових законодавчих норм. Автори підкреслюють важливість адаптації законодавства до технологічних змін, включаючи впровадження електронних платформ та інших цифрових інструментів для покращення управління процесами банкрутства. Стаття надає всебічний аналіз впливу законодавчих змін на адміністративно-правове регулювання процедур банкрутства в Україні, пропонує порівняння з міжнародною практикою та робить висновки щодо можливих напрямків подальшого розвитку правової бази в цій сфері.

Ключові слова: банкрутство, адміністративно-правове регулювання, Кодекс України з процедур банкрутства, інститут банкрутства, історичний аналіз.

Paterylo I. V. ANALYSIS OF LEGISLATIVE CHANGES IN THE FIELD OF CORPORATE BANKRUPTCY: IMPACT ON ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION

The article analyzes the key changes in Ukrainian legislation governing the bankruptcy procedure of enterprises, in particular in the light of the adoption of the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures (CUBP) and its amendments related to martial law. The article includes a historical analysis of the development of the bankruptcy institution in Ukraine, covering the main stages of the legislative framework from the early 1990s to the present day. The author focuses on the innovations aimed at adapting Ukraine's regulatory framework to European standards, including simplification of bankruptcy proceedings, expansion of the rights of the creditors' committee, improvement of the mechanisms for the sale of assets and increase of the powers of insolvency receivers. Particular attention is paid to the temporary provisions introduced for the period of martial law, which provide for the possibility of holding remote meetings, suspension of interest on debt and other measures that ensure flexibility and adaptability of the bankruptcy process in times of crisis. The study analyzes the main changes in the field of bankruptcy in terms of their impact on investors, creditors, businesses and the economy as a whole. In particular, the issues of social responsibility, protection of employees' rights, tax implications and the need to ensure transparency and efficiency in the implementation of new legislative norms are discussed. The authors emphasize the importance of adapting the legislation to technological changes, including the introduction of electronic platforms and other digital tools to improve the management of bankruptcy processes. The article provides a comprehensive analysis of the impact of legislative changes on the administrative and legal regulation of bankruptcy procedures in Ukraine, offers a comparison with international practice and draws conclusions on possible directions for further development of the legal framework in this area.

Key words: bankruptcy, administrative and legal regulation, the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures, bankruptcy institution, historical analysis.

Постановка проблеми. Інститут банкрутства відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та здоров'я економіки. Однак його ефективне функціонування залежить від наявності чіткої та прозорої законодавчої бази, яка б відповідала сучасним економічним умовам та міжнародним стандартам. В Україні процес адаптації законодавства у сфері банкрутства до європейських норм триває, однак він стикається з численними викликами, зокрема, в умовах воєнного стану та нестабільної економічної ситуації.

Основна проблема полягає у забезпеченні балансу між інтересами кредиторів, боржників та держави, а також у створенні механізмів, що дозволяють підприємствам ефективно відновлювати свою платоспроможність або організовано виходити з ринку, мінімізуючи економічні втрати. Поправки до Кодексу України з процедур банкрутства (КУЗПБ), прийняті у 2023 році, були спрямовані на вирішення цих проблем, але водночас створили нові виклики, пов'язані з їх імплементацією та практичною реалізацією.

Питання також включає забезпечення прозорості процедур банкрутства, захисту прав кредиторів та підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання. Важливим аспектом є необхідність вдосконалення механізмів контролю та нагляду за діяльністю арбітражних керуючих, а також розробка інструментів для адаптації законодавства до умов цифровізації та глобалізації економіки.

Отже, дослідження проблеми законодавчих змін у сфері банкрутства підприємств має на меті виявити ключові виклики та можливості, які виникають в процесі трансформації законодавчої бази, а також запропонувати шляхи підвищення ефективності правового регулювання у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації в області регулювання процедур банкрутства в Україні акцентують увагу на кількох ключових аспектах, які стали особливо актуальними у зв'язку з останніми законодавчими змінами. Багато науковців і практиків, Б.В. Вольвач, В.В. Джуль, Н.І. Матусов, О.Й. Пасхавер, О.П. Подцерковний, О.В. Коваленко, К.М. Агеева, М.Ю. Наум, Л.Т. Верховодова, Б.М. Поляков відзначають важливість інтеграції українського законодавства з європейськими стандартами, що вимагає детального аналізу та адаптації національної правової бази.

Метою є аналіз законодавчих змін у сфері банкрутства підприємств, оцінка їх впливу на адміністративно-правове регулювання та визначення ключових проблем і перспектив у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Процедура банкрутства підприємств є критичним інструментом у регулюванні фінансових криз і реструктуризації бізнесу. Останнім часом у сфері банкрутства відбулися значні законодавчі зміни, які мали на меті вдосконалення процесів, підвищення їх прозорості та ефективності. Важливим аспектом цих змін є їх вплив на адміністративно-правове регулювання, яке визначає правові рамки і механізми реалізації процедур банкрутства.

Інститут банкрутства в Україні має давню історію, яка відображає розвиток правових і економічних умов у країні. Його еволюція пов'язана з різними історичними етапами, від періоду середньовіччя до сучасного часу.

У період середньовіччя та пізніше, в часи Гетьманщини, на українських землях, що входили до складу Речі Посполитої, Російської імперії та Австрійської імперії, існували власні правові системи, які регулювали питання банкрутства. Правила щодо неспроможності боржника були зазвичай прописані в міському праві (Магдебурзьке право) і стосувалися комерційної діяльності. В основному вони базувалися на європейських зразках.

Після встановлення радянської влади в Україні в 1917 році, всі питання, пов'язані з банкрутством, регулювалися законодавством Радянсько-

го Союзу. У цей період банкрутство як інститут практично не існувало, оскільки приватна власність на засоби виробництва була скасована, а державне планування економіки мало забезпечити безперебійну роботу підприємств [5].

Після здобуття незалежності у 1991 році, Україна почала формувати власну правову базу, включаючи законодавство про банкрутство. Перший Закон України «Про банкрутство» був прийнятий у 1992 році і неодноразово змінювався. У 1999 році було прийнято нову редакцію Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», яка враховувала сучасні реалії та досвід інших країн [4, с. 12].

У 2018 році був прийнятий Кодекс України з процедур банкрутства (КУзПБ), який набрав чинності у 2019 році [3]. Цей документ став комплексним регулюючим актом, що систематизував норми, пов'язані з процедурами банкрутства, включаючи процедури санації та ліквідації. Кодекс враховує міжнародні стандарти і практики, а також містить положення, спрямовані на захист прав кредиторів і боржників, підвищення прозорості та ефективності процедур.

Історія розвитку інституту банкрутства в Україні відображає як соціально-економічні трансформації, так і зміни правової свідомості та підходів до регулювання економічних відносин [1, с. 149]. Сучасний етап характеризується прагненням до гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами, що є важливим у контексті інтеграції України до Європейського Союзу.

Основні виклики включають необхідність подальшого вдосконалення законодавства, зокрема в частині забезпечення ефективності судових процедур, захисту прав малих і середніх підприємств, а також протидії зловживанням у процесі банкрутства.

Уведення в дію Кодексу України з процедур банкрутства сприяло уніфікації нормативно-правової бази та приведенню її у відповідність з міжнародними стандартами. Основною інновацією Кодексу стало впровадження механізмів для вирішення заборгованості фізичних осіб, поряд з іншими важливими змінами. Зокрема [6]:

- Спрощено процедуру відкриття справ про банкрутство шляхом зняття обмежень щодо мінімальної суми боргу.

- Скасовано граничний термін подання заяв кредиторами після публікації про відкриття провадження.

- Скорочено термін розгляду справ про банкрутство до 170 календарних днів, без права на продовження.

- Збільшено повноваження суду у провадженні справ про банкрутство.

- Комітету кредиторів та іншим кредиторам надано право самостійно скликати збори.

– Комітет кредиторів отримав право погоджувати продаж майна боржника в процедурах ліквідації та санації, а забезпеченому кредитору – право на продаж майна, яке є предметом застави.

– Значно обмежено права керівництва боржника при введенні процедури розпорядження майном.

– Удосконалено механізм продажу активів боржника.

– Введено солідарну відповідальність керівництва боржника поряд з субсидіарною відповідальністю бенефіціарних власників.

– Збільшено до трьох років строк для визнання недійсними угод, що є невігідними для боржника або кредиторів.

– Встановлено нові стандарти діяльності арбітражних керуючих.

– Скасовано можливість укладення мирової угоди та проведення спрощеної процедури банкрутства самим боржником.

У 2023 році Верховна Рада України прийняла два закони, які запроваджують ряд нововведень у сфері процедури банкрутства. Зміни в Кодексі України з процедур банкрутства (КУзПБ) були зумовлені, зокрема, викликами, пов'язаними з воєнним станом в Україні, а також потребою в адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу.

Зокрема, 15 квітня 2023 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» № 2971-ІХ. Крім того, 29 липня 2023 року набрали чинності зміни до КУзПБ, внесені Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань провадження та застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану», який отримав неформальну назву «закон про військові банкрутства».

Законом впроваджуються тимчасові положення, які діятимуть під час воєнного стану в Україні та протягом шести місяців після його завершення або скасування:

1. Дистанційне проведення зборів та комітету кредиторів: дозволяється проведення зборів через відеоконференції та шляхом опитування.

2. Звільнення арбітражного керуючого від дисциплінарної відповідальності: у разі неможливості виконання обов'язків через бойові дії в районах розташування боржника, кредитора, майна боржника або арбітражного керуючого.

3. Розширення повноважень суду: суд може продовжувати процесуальні строки, включаючи розгляд справ про банкрутство, визнання недійсними правочинів, вчинених боржником, та процедури розпорядження майном.

4. Призупинення нарахування відсотків: на зобов'язання боржника перед кредиторами, які реструктуризовані за планом санації або рес-

структуризації боргів, не нараховуються відсотки та штрафні санкції.

5. Можливість відкриття провадження без авансування винагороди арбітражному керуючому: передбачає можливість відкриття справи про банкрутство без авансування винагороди на депозитний рахунок суду.

6. Обов'язкова оцінка шкоди та збитків: завданих боржнику через збройну агресію, проводиться у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку.

7. Незастосування солідарної відповідальності: до органів управління боржника у разі невідкриття справи про банкрутство через збройну агресію, якщо майно боржника знаходиться на територіях, де ведуться або велися бойові дії, або на тимчасово окупованих територіях.

8. Відмова суду у відкритті провадження за заявою кредитора: якщо боржник є учасником державних контрактів у сфері оборони або якщо вимоги кредитора не були задоволені через бойові дії чи окупацію.

Також закон встановлює нові постійні положення, зокрема розширені повноваження розпорядника майна, який зобов'язаний забезпечити доступ до інформації у базах даних, використуваних для бухгалтерського, податкового та управлінського обліку, а також для формування звітності, з можливістю друкувати та копіювати необхідні документи.

Важливо враховувати соціальний вплив законодавчих змін, особливо в умовах воєнного стану. Захист прав працівників підприємств, що банкрутують, та забезпечення їх соціальних гарантій є ключовими аспектами для збереження соціальної стабільності [2, с. 9].

Для забезпечення довгострокової стійкості економіки необхідно не лише впроваджувати законодавчі зміни, але й забезпечити ефективне виконання цих норм на практиці. Це включає професійну підготовку арбітражних керуючих, розвиток судової практики та забезпечення прозорості процесів.

З розвитком технологій, включаючи електронні платформи для аукціонів та дистанційні форми взаємодії, законодавство має передбачати адаптацію до нових умов, що сприяє більш ефективному управлінню процесами банкрутства [7].

Висновки. Введення в дію нових законів, які регулюють процедури банкрутства, дозволило уніфікувати та стандартизувати нормативно-правову базу України у відповідності до європейських стандартів. Це забезпечило більш прозоре та передбачуване регулювання у сфері банкрутства. Законодавчі зміни враховують виклики, спричинені воєнним станом в Україні. Тимчасові положення, такі як дистанційне проведення зборів кредиторів, звільнення арбітражних керую-

чих від відповідальності в умовах бойових дій, та призупинення нарахування відсотків, дозволяють зменшити вплив збройного конфлікту на підприємства. Нові законодавчі акти надали судам більше повноважень у процедурах банкрутства, зокрема, у продовженні процесуальних строків. Кредиторам, в свою чергу, надано більше можливостей впливати на процеси продажу майна боржника, що підвищує їхню участь та контроль у цих процедурах. Запровадження нових стандартів для арбітражних керуючих, а також скасування солідарної відповідальності органів управління боржника у певних умовах, сприяє більш справедливому та збалансованому підходу до захисту прав усіх сторін. Впровадження постійних положень, таких як розширення повноважень розпорядника майна, покращує адміністративно-правове регулювання, роблячи його більш ефективним та адаптивним до нових умов.

Попри значний прогрес, деякі аспекти нового законодавства потребують подальшого вивчення, особливо в контексті їх практичного застосування та впливу на економічну стабільність підприємств. Це важливо для подальшого вдосконалення правової бази та підтримки економічної стійкості України.

Аналіз останніх змін у сфері банкрутства підкреслює важливість адаптації правових норм до сучасних умов і викликів, зокрема до ситуа-

ції воєнного стану та міжнародних стандартів. Подальше дослідження і моніторинг впливу цих змін допоможе забезпечити ефективність правової системи та підтримку стабільності бізнес-середовища в Україні.

Література

1. Вольвач Б.В. Правові механізми банкрутства в інвестиційному процесі. *Господарсько-правове забезпечення інноваційного інвестування: проблеми та пропозиції* : матеріали круглого столу, м. Харків, 16 листопада 2017 р. Харків, 2017. С. 149–153.

2. Левшина Я. О. Відповідальність у процедурі банкрутства : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.04. Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. Шевченка, 2020. 20 с.

3. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>

4. Чорна Ю. В. Світові системи банкрутства: господарсько-правовий аспект : автореф. дис. канд. юрид. наук за спец. 12.00.04. Інститут економічно-правових досліджень Національної академії наук України. Київ, 2018. 19 с.

5. Грабовий А. Новий порядок банкрутства в Україні на захисті кредиторів. Національна Асоціація Адвокатів України. 2020. 31 жовт. URL: <https://unba.org.ua/publications/4819-novij-poryadok-bankrutstva-v-ukraini-na-zahisti-kreditoriv.html>

6. Застосування норм Кодексу України з процедур банкрутства. Збірка наукових статей. Київ, 2019. 216 с.

7. Фоміна О. Банкрутство по-українськи: не рятівний круг, а засіб наживи. Банкрутство & Ліквідація в Україні. URL: <https://bankruptcy-ua.com/articles/6469>